

УДК 330.222.1:005.94:504:628.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2025-56-17>

Братусь Г.А.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління бізнесом
Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7151-3901>*

Васильчак С.В.

*доктор економічних наук, професор,
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Державного університету економіки і технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9757-1683>*

Червінська Л.П.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1571-7974>*

Bratus Hanna

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Business Management ,
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business
Private Joint Stock Company "Higher Educational Institution
"Interregional Academy of Personnel Management"*

Vasylchak Svitlana

*Doctor of Economics, Professor,
Educational and Scientific Institute of Economics and Business at
State University of Economics and Technology*

Chervinska Lubov

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Management
Private Joint Stock Company "Higher Educational Institution
"Interregional Academy of Personnel Management"*

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В РЕГІОНАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. В статті проведений аналіз розвитку регіонів та наявних бізнес-структур, встановлено наростання диспропорційності темпів інвестиційно-інноваційного розвитку. Визначено причини низького рівня інвестиційно-інноваційного зростання територій та розвитку підприємств. Доведено, що інноваційний розвиток підприємств сприяє збільшенню загального обсягу виробництва, зростанню надходжень до місцевих бюджетів і стимулює розвиток регіональної економіки. Обґрунтовано, сталий розвиток підприємств в сучасних реаліях, залежить від відповідного рівня фінансового забезпечення, що передбачає необхідність удосконалення механізму фінансування бізнес-структур шляхом впровадження нових для вітчизняної практики підходів. Визначено, що інноваційна діяльність нерозривно пов'язана з інвестиційною. Охарактеризовано проблеми щодо фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні. Досліджена динаміка загальної кількості підприємств та інноваційно активних підприємств, в тому числі по регіонах. Особливу увагу приділено впровадженню механізму венчурного фінансування. Доведено, що венчурний бізнес є механізмом фінансування інноваційної діяльності та сталого розвитку підприємств в регіонах в умовах цифровізації та циркулярної економіки.

Ключові слова: фінансування, інноваційна діяльність підприємств, сталий розвиток, бізнес-структури, інвестування, венчурне фінансування, цифровізація, циркулярна економіка, регіони.

Вступ та постановка проблеми. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку територій України і основних показників їх соціально-економічного зростання дозволив встановити наростання диспропорційності темпів інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів та наявних бізнес-структур. Причинами низького рівня інвестиційно-інноваційного зростання територій та розвитку підприємств є низька ефективність інвестиційної політики та нерациональний розподіл фінансових ресурсів, застарілість, а в деяких регіонах і взагалі відсутність, територіальної інфраструктури продукування та комерціалізації інновацій і нерозвиненість між-регіональних комунікацій.

Стабільний розвиток як окремих регіонів, так і країни загалом, зростання їх економічного потенціалу та поліпшення рівня життя населення обумовлені рядом чинників. Серед них особливе значення мають: посилення економічної автономії регіонів, формування сприятливих передумов для їх соціально-економічного зростання, а також активне залучення фінансових ресурсів як внутрішніх, так і іноземних інвесторів. Із вирішенням даної проблеми безпосередньо пов'язане покращення інноваційної діяльності підприємств.

Активізація діяльності підприємств на основі інновацій є ключовим чинником економічного зростання та забезпечення їх економічної безпеки. Інноваційний розвиток підприємств сприяє збільшенню загального обсягу виробництва, зростанню надходжень до місцевих бюджетів і стимулює розвиток регіональної економіки. Це набуває особливої ваги в умовах децентралізації, створення нових робочих місць, підвищення продуктивності праці через впровадження передових технологій та модернізацію засобів виробництва.

Обґрунтування сталого розвитку підприємства в сучасних реаліях, яке відображається широким рівнем технологічного оснащення та автоматизації його бізнес-процесів, залежить від відповідного рівня фінансового забезпечення. Тоді як результати розвитку підприємства на підставі проведення у ньому інновацій відображається новими і ліпшими за технічними, споживчими та експлуатаційними параметрами розробленнями, прогресивними підходами до ведення бізнес-процесів, підсиленням і модернізацією проектувальних та інженерних лабораторій. Бо саме від цього залежить, наскільки сучасного і досконалого вигляду, зокрема за якісними ознаками, набуватиме підприємницька діяльність відповідно до перетворення, розвитку, а також поліпшення та удосконалення бізнес-процесів за ступеня модернізації технічної оснащеності операційного простору [1]. Тут особливе значення становить відповідні обсяги фінансових внесків, і тому управління ними, що спрямоване на підвищення інноваційного розвитку і активності має постійну актуальність проведення досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою для здійснення дослідження з обраної тематики стали праці провідних вчених, фахівців, науковців,

зокрема М. Барановського, С. Васильчак, В. Геєця, В. Головатюка, Б. Данилишина, Б. Дацишина, А. Двігуна, Я. Жаліла, Ф. Заставного, О. Кириченка, С. Коломийчука, Ю. Макогона, С. Науменкова, М. Пашути, Ю. Пахомова, А. Поддєрьогіна, С. Савелка, А. Сухорукова, О. Топчієва, В. Трегобчука, О. Шевченко, Д. Шиян та ін., які досліджували інноваційно-інвестиційний регіональний розвиток, методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіонів та праці Л. Антонюк, З. Варналій, С. Глазєв, В. Геєць, І. Грозний, В. Локшин, П. Завлин, А. Пересада, А. Поручник, Н. Пікуліна, П. Федорович, Л. Федулова та ін., які досліджували фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

Водночас науково-методичне підґрунтя з питань фінансування інноваційної діяльності підприємств, а також механізмів залучення інвестицій у регіональній економіці України, залишається недостатньо опрацьованим. Зокрема, потребує подальшого дослідження формування інвестиційної стратегії регіонального розвитку, яку необхідно розглядати крізь призму сталого розвитку підприємств, який можливий на основі впровадження інновацій та ведення інноваційної діяльності.

Метою статті є формування механізмів фінансування інноваційної діяльності та сталого розвитку підприємств в регіонах в умовах цифровізації та циркулярної економіки.

Результати дослідження. У сучасних умовах, умовах ведення Росією війни проти України, надважливого значення набуває питання формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку регіонів, зокрема тих, на яких ведуться бойові дії та які розміщені по сусідству із лінією бойових дій. В умовах сучасної економіки активізація інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств виступає одним із найрезультативніших інструментів економічної трансформації – інвестиції забезпечують підвищення ефективності господарської діяльності та сприяють соціально-економічному оновленню регіону, адже мають прямий вплив на перспективи довготривалого зростання [2]. У цьому контексті важливим є застосування інвестиційних стратегій як ключового механізму стимулювання регіонального розвитку та сталого розвитку підприємств за умов цифровізації та циркулярної економіки.

Одним із рушіїв модернізації економіки країни є зростання інноваційно-інвестиційного характеру в регіональному контексті. Інноваційна діяльність нерозривно пов'язана з інвестиційною, оскільки саме інвестиції забезпечують впровадження інновацій. Таким чином, реалізація ефективної інноваційної політики в умовах несприятливого інвестиційного середовища є практично неможливою [3]. Нагальною проблемою залишається активне залучення інвестицій у регіональній економіці України, а також формування чіткої інвестиційної стратегії, що має розглядатися як складова сталого розвитку держави.

Рівень інвестиційної активності регіону визначається показниками дохідності, що свідчать про

наявний потенціал економічного зростання, а також загальною інвестиційною привабливістю та фінансовими можливостями для залучення капіталу, сформованими на основі внутрішніх ресурсів. Водночас до уваги беруться показники ліквідності, які характеризують динаміку грошових потоків у регіоні та здатність конвертувати прибутки в реальні фінансові ресурси.

У сучасних умовах глобалізації економіки та технологічного прогресу зростає потреба у впровадженні інноваційних рішень на підприємствах в регіонах. Інноваційна діяльність є вирішальним чинником підвищення ефективності виробництва, освоєння нових ринків та зміцнення конкурентних позицій. Проте реалізація інноваційних проектів потребує значних фінансових ресурсів, доступ до яких часто обмежений, особливо в умовах економічної нестабільності та недосконалого фінансового середовища. Фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні супроводжується низкою проблем: обмеженістю власних фінансових ресурсів, недостатнім розвитком інструментів венчурного інвестування, низькою активністю банків у кредитуванні інновацій, а також відсутністю ефективних механізмів державної підтримки. Це значно ускладнює впровадження інновацій, що, у свою чергу, негативно позначається на конкурентоспроможності підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Незважаючи на те, що в Україні найважливішою стратегічною складовою державного управління багато разів проголошувався курс на розвиток науки та науково-технічної сфери, в країні ще й досі

відсутня зважена інвестиційна політика, яка була б спрямована на активну фінансову підтримку інноваційної діяльності [4].

Як засвідчує динаміка загальної кількості підприємств та інноваційно активних підприємств протягом 2020-2024 рр., їх кількість дещо збільшилася. Так із 2020 року кількість інноваційно активних підприємств збільшилась в 2024 році на 2145 одиниць, або на 48,4% (рис. 1). Проте, порівняно із загальною кількістю підприємств, питома вага їх становила тільки 18,5%.

Дані наступної таблиці показують, що найбільше інноваційно активних підприємств за регіонами за минулий рік числилось в м. Києві (1155 од.), Дніпропетровській (466 од.), Харківській (390 од.), Львівській (377 од.) та Київській (258 од.), областях (табл. 1).

Наведені дані та проведені дослідження доводять, згідно з якими однією з основних причин, що стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств, є недостатність фінансування (рис. 1 та табл. 1). Ось чому державне регулювання відтворювальних процесів у науково-технічній сфері, за нашим переконанням, має зосередитись на питаннях акумулювання фінансових ресурсів.

Вирішення такого складного завдання передбачає необхідність удосконалення механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності, в тому числі і шляхом впровадження нових для вітчизняної практики підходів. І хоча здійснення такого завдання потребує реалізації цілого комплексу конкретних заходів, особливу увагу слід приділити впровадженню механізму венчурного фінансування, який

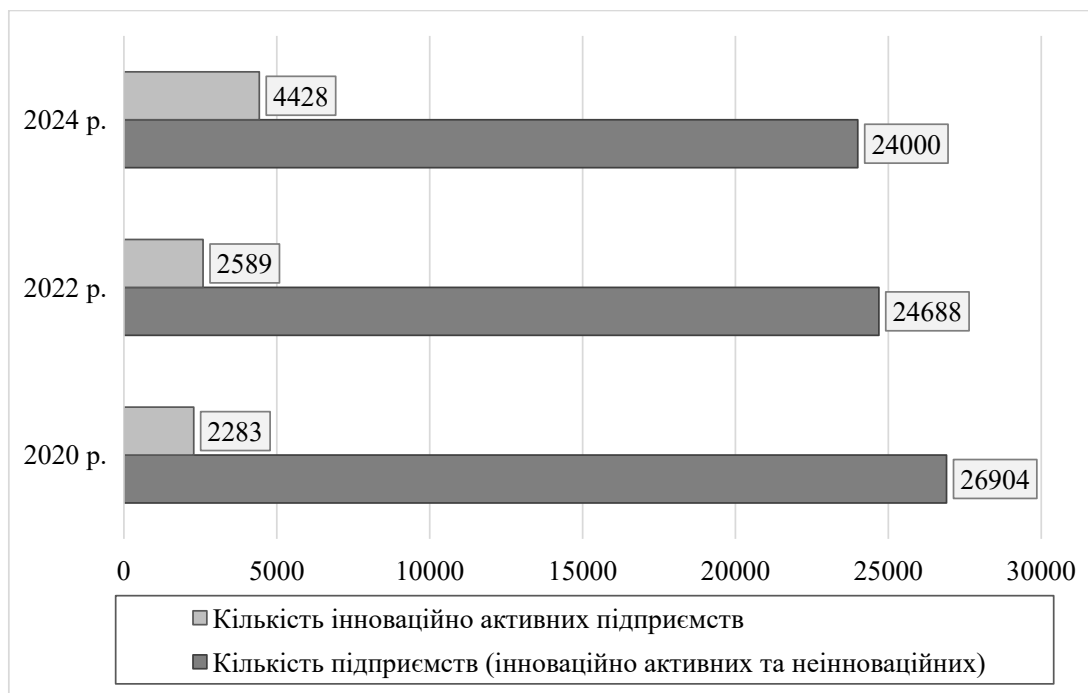

Рис. 1. Динаміка загальної кількості підприємств та інноваційно активних підприємств протягом 2020-2024 рр., одиниць

Джерело: побудовано на основі [5]

Таблиця 1

Кількість інноваційно активних підприємств за регіонами, одиниць

Регіон України	2020 р.	2022 р.	2024 р.	2024 р. до:	
				2020 р. «+;-»	2022 р. «+;-»
Вінницька	76	102	171	+95	+69
Волинська	34	46	107	+73	+61
Дніпропетровська	230	298	466	+236	+168
Донецька	45	17	18	-27	+1
Житомирська	32	47	107	+75	+60
Закарпатська	41	46	89	+48	+43
Запорізька	160	88	55	-105	-33
Івано-Франківська	86	87	109	+23	+22
Київська	147	169	258	+111	+89
Кіровоградська	40	48	75	+35	+27
Луганська	20	1	–	-	-
Львівська	176	226	377	+201	+151
Миколаївська	50	53	32	-18	-21
Одеська	107	125	119	+12	-6
Полтавська	71	71	158	+87	+87
Рівненська	44	71	46	+2	-25
Сумська	59	63	87	+28	+24
Тернопільська	71	71	134	+63	+63
Харківська	240	148	390	+150	+242
Херсонська	30	2	8	-22	+6
Хмельницька	50	62	86	+36	+24
Черкаська	63	66	187	+124	+121
Чернівецька	31	36	95	+64	+59
Чернігівська	49	56	99	+50	+43
м.Київ	331	590	1155	+824	+565
Україна	2283	2589	4428	+2145	+1839

Джерело: побудовано на основі [5]

вже не один десяток років виступає одним з основних економічних інструментів, що забезпечує інноваційний розвиток бізнесу провідних країн світу.

Основний напрямок використання венчурного капіталу – фінансування діяльності високоризикованих підприємств, орієнтованих на інновації. Капітал із підвищеним ступенем ризику та інвестиції в інноваційний розвиток, які часто в сукупності називають венчурним капіталом, стають усе більш важливим макроекономічним інструментом, який прискорює впровадження новітніх досягнень науки у виробництво, стимулює розвиток НТП і на цій основі сприяє економічному зростанню.

Завдяки своїй спроможності сильно і позитивно впливати на прискорення інноваційних процесів, венчурний капітал зіграв важливу роль у реалізації прогресивних науково-технічних нововведень у галузі мікроелектроніки, обчислювальної техніки, інформатики, біотехнології та інших наукоємних галузях виробництва. Під венчурним капіталом розуміють довгострокові прямі інвестиції пайового характеру, щокладаються переважно на 3-7 років індивідуальними та інституціональними

інвесторами (венчурними фондами) для розвитку інноваційних підприємств [6]. Категорія венчурного капіталу відображає систему відносин між суб'єктами венчурного підприємництва, що забезпечує акумуляцію вільних коштів і вкладення їх у інноваційні проекти з метою дослідження, освоєння і комерціалізації нововведень [7; 8].

Суб'єктами таких відносин виступають: венчурні підприємства, інвестори, фінансові посередники [9]. Венчурні підприємства – це молоді підприємницькі структури, які мають потенціал росту і залучають венчурний капітал із метою реалізації інноваційних проектів, модернізації або технологічного переоснащення виробництва, виведення на ринок нових продуктів (робіт, послуг), що сприяє підвищенню їх ринкової вартості [6].

Здебільшого венчурні підприємства – це малі підприємства, які є надзвичайно рухливими і мобільними структурами, що характеризуються високою інноваційною активністю. Такі підприємства, на відміну від великих корпорацій, мають вищу гнучкість виробництва, краще бачення тенденцій розвитку, більш уміло пристосовуються до попиту споживача,

в результаті чого значно ефективніше забезпечують розробку й впровадження нових досягнень у виробництво.

Значення венчурного фінансування інноваційної діяльності та сталого розвитку підприємств в регіонах полягає в наступному:

– венчурний бізнес призводить до створення нових життєздатних підприємницьких одиниць, які впливають на всю традиційну структуру ведення наукових досліджень [10];

– венчурний бізнес підвищує зайнятість висококваліфікованих спеціалістів;

– венчурний бізнес сприяє технічному переозброєнню підприємств традиційних галузей економіки;

– венчурний бізнес є механізмом фінансування інноваційної діяльності та сталого розвитку підприємств в регіонах в умовах цифровізації та циркулярної економіки;

– венчурний бізнес спонукає великі корпорації до вдосконалення принципів управління та організаційних структур;

– венчурний бізнес вимагає створення спеціальної кредитно-фінансової системи у вигляді венчурного капіталу.

Висновки. У підсумку проведеного дослідження можна стверджувати, що питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств в регіонах України залишається відкритим. Актуальним є питання подальших розвідок у напрямку фінансування інновацій за рахунок коштів державного, місцевого бюджетів, а також пошуку додаткових джерел залучення коштів, зокрема і за допомогою венчурного капіталу. Впровадження венчурного фінансування, особливо в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, є передумовою переходу економіки країни на нову модель інноваційного розвитку. Важливо не тільки забезпечувати сприятливі умови для інвестування інноваційних підприємств, але й враховувати вплив глобальних трендів на подальший розвиток регіональних економік. Запропоновано формування фінансових механізмів інноваційної діяльності та сталого розвитку підприємств в регіонах в умовах цифровізації та циркулярної економіки.

Список використаних джерел:

1. Іванюта П. В., Петренко М. І. Фінансування інноваційного розвитку підприємства за техніко-економічними характеристиками технологічного обладнання. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2025. № 1(10). DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2025iss1\(10\).332396pp28-37](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2025iss1(10).332396pp28-37)
2. Васильчак С. В., Дубина М. П., Бойченко Е. Б. Інвестиційна стратегія розвитку регіонів в контексті концепції сталого розвитку країни. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2025. № 2 (783). С. 21–27. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-3>
3. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України. *Вісник НАН України*. 2002. № 2. С. 18–22.
4. Ставицький О. В. Особливості розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Фондовий ринок*. 2012. № 1-2. С. 28–32.
5. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Кузьмін О. Є., Литвин І. В. Венчурні організації у машинобудуванні: види та тенденції розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1 (91). С. 126–135.
7. Поручник А. М., Антонюк Л. Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: монографія. Київ : КНЕУ, 2000. 172 с.
8. Юхименко В. В., Юхименко Т. В. Проблеми венчурного фінансування в Україні. *Фондовий ринок*. 2009. № 27. С. 28–32.
9. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку: монографія / за заг. ред. Т. А. Васильєвої, В. Г. Боронос. Суми : Вид-во СумДУ, 2009. 351 с.
10. Притуляк Н. М. Венчурне фінансування інноваційної діяльності (теоретичний аспект). *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 8.

References:

1. Ivaniuta P. V., Petrenko M. I. (2025) Finansuvannia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva za tekhniko-ekonomichnymi kharakterystykamy tekhnolohichnoho obladnannia [Financing of innovative development of the enterprise according to the technical and economic characteristics of technological equipment]. *Economic Bulletin of the Dnipro State Technical University*, 1 (10), pp. 28–37. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2025iss1\(10\).332396pp28-37](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2025iss1(10).332396pp28-37)
2. Vasylychak S. V., Dubyna M. P., Boichenko E. B. (2025) Investytsiina stratehiia rozvytku rehioniv v konteksti kontseptsii staloho rozvytku krainy [Investment strategy for regional development in the context of the concept of sustainable development of the country]. *Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic Sciences*, 2 (783), pp. 21–27. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-3>
3. Trehobchuk V. (2002) Kontseptsiiia staloho rozvytku dlia Ukrainy [The concept of sustainable development for Ukraine]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 2, pp. 18–22.
4. Stavytskyi O. V. (2012) Osoblyvosti rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Peculiarities of the development of innovative activity in Ukraine]. *Stock Market*, 1–2, pp. 28–32.
5. State Statistics Service of Ukraine (n.d.). Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Kuzmin O. Ye., Lytyvn I. V. (2009) Venchurni orhanizatsii u mashynobuduvanni: vydy ta tendentsii rozvytku [Venture organizations in mechanical engineering: types and development trends]. *Actual Problems of Economics*, 1 (91), pp. 126–135.

7. Poruchnyk A. M., Antoniuk L. L. (2000) Venchurnyi kapital: zarubizhnyi dosvid ta problemy stanovlennia v Ukraini [Venture capital: foreign experience and problems of formation in Ukraine]. Kyiv: KNEU, 172 p.
8. Yukhymenko V. V., Yukhymenko T. V. (2009) Problemy venchurnoho finansuvannia v Ukraini [Problems of venture financing in Ukraine]. *Stock Market*, 27, pp. 28–32.
9. Vasylieva T. A., Boronos V. H. (eds.) (2009) Problemy finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku [Problems of financial support for innovative development]. Sumy: SumDU Publishing, 351 p.
10. Prytuliak N. M. (2013) Venchurne finansuvannia innovatsiinoi diialnosti (teoretychnyi aspekt) [Venture financing of innovative activity (theoretical aspect)]. *Investments: Practice and Experience*, 8.

FINANCING INNOVATIVE ACTIVITIES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN REGIONS IN THE CONDITIONS OF DIGITIZATION AND CIRCULAR ECONOMY

Summary. The article analyzes the development of regions and existing business structures, which allowed us to establish the increasing disproportionality of the rates of investment and innovation development. It is determined that the reasons for the low level of investment and innovation growth of territories and enterprise development are the low efficiency of investment policy and irrational distribution of financial resources, obsolescence, and in some regions the complete absence of territorial production infrastructure. The factors of stable development of both individual regions and the country as a whole, the growth of their economic potential and the improvement of the standard of living of the population, in particular the strengthening of the economic autonomy of regions, the formation of favorable conditions for their socio-economic growth, as well as the active attraction of financial resources from both domestic and foreign investors, and the improvement of the innovative activity of enterprises are identified. It is proved that the innovative development of enterprises contributes to an increase in the total volume of production, an increase in revenues to local budgets and stimulates the development of the regional economy. It is substantiated that the sustainable development of enterprises in modern realities, which is reflected in the wide level of technological equipment and automation of its business processes, depends on the appropriate level of financial support, which implies the need to improve the mechanism of financing business structures by introducing new approaches for domestic practice. It is determined that innovative activity is inextricably linked with investment, since it is investments that ensure the implementation of innovations. The problems of financing the innovative activity of enterprises in Ukraine are characterized. The dynamics of the total number of enterprises and innovatively active enterprises are studied, including by regions. Special attention is paid to the implementation of the venture financing mechanism, which is one of the main economic instruments that ensures the innovative development of business in leading countries of the world. It is proven that venture business is a mechanism for financing innovative activity and sustainable development of enterprises in regions in the conditions of digitalization and circular economy.

Keywords: financing, innovative activities of enterprises, sustainable development, business structures, investment, venture capital, digitalization, circular economy, regions.